

Část vládních poslanců aktivně hlasuje proti tomu, aby se řešil střet zájmů ve veřejných zakázkách

27.9.2024 - | Transparency International ČR

Jedná se o potřebnou novelu § 4b zákona o střetu zájmů, jehož mezer využíval holding Agrofert při získávání veřejných zakázek, když byl premiérem Andrej Babiš (ANO).

Přestože jedním z hlavních slibů současné vlády bylo omezení prostoru pro zneužívání moci oligarchy ve vládě, jedná se o opakovaný případ, kdy někteří vládní poslanci v čele s Piráty usilují o opravu klíčového paragrafu, ale naráží na společný odpor opozice spolu s ODS a některými poslanci dalších vládních stran.

Nyní se ve Sněmovně ve druhém čtení nachází novela zákona o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory. K ní předložil pozměňovací návrh, kterým by se měl novelizovat § 4b zákona o střetu zájmů, poslanec Jakub Michálek (Piráti) spolu s předsedy poslaneckých klubů Josefem Coganem (STAN), Alešem Dufkem (KDU-ČSL) a Janem Jakobem (TOP 09).

Pozměňovací návrh reaguje na dosavadní zkušenosti s uplatňováním zákona o střetu zájmů, který kvůli mezerám v ustanoveních § 4a až 4c nedokázal účinně bránit tomu, aby Andrej Babiš jako člen vlády zneužíval svůj střet zájmů při ovládání médií, získávání veřejných zakázek a dotací.

Současní členové vládní koalice (ODS, TOP 09, KDU-ČSL, Piráti, STAN) v rámci předvolební kampaně do Sněmovny na podzim roku 2021 zvedali jako jedno z hlavních témat střet zájmů politiků, který se zavázali vyřešit.

Po třech letech u moci ale stále nedošlo ke změně dopadající na veřejné zakázky. Vláda sice novelizovala oklikou zákony, které pomáhají řešit tuto problematiku u dotací a vlastnictví médií, ale na veřejné zakázky se dosud stále nedostalo. Jedná se o významný dluh současné vládní koalice.

Jedním z hlavních problémů stávající podoby zákona je, že zakazuje přijímání veřejných peněz „ovládanými“ společnostmi. Pokud chce někdo daný zákaz uplatňovat, musí prokázat, že člen vlády příjemce peněz ovládá, což je ve složitých vlastnických strukturách – pokud vlastník účelově využije svěřenského fondu – poměrně složitá právní otázka.

Řešení tedy spočívá v zavedení zákazu pro členy vlády být skutečným majitelem společností, protože jde o údaj snadno zjistitelný z příslušné veřejné evidence skutečných majitelů.

„Už roky je zřejmé, že zákon o střetu zájmů obsahuje mezery, které umožňují jeho obcházení členy vlády ve střetu zájmů. Potřebná novela není komplikovaná, je už dávno napsaná a na zvoleném řešení panuje odborná shoda. Vláda Petra Fialy měla už dávno prosadit komplexní novelu, kterou slíbila. Místo toho se ve Sněmovně bojuje o to, jestli se podaří prosadit drobné pozměňovací návrhy Pirátů, a to nejen navzdory hnutí ANO, ale i dalších vládních stran,“ objasňuje Jan Dupák, vedoucí právník Transparency International ČR (TI).

Jak vypadalo hlasování?

Proti tomuto návrhu zákona se dlouhodobě vymezuje hnutí ANO v čele s jeho předsedou a bývalým

premiérem Andrejem Babišem, který je stále ovládající osobou holdingu Agrofert. Babiš také figuruje mezi skutečnými majiteli holdingu.

Hnutí ANO využívalo obstrukcí při snaze vlády prosadit některé změny v zákonu o střetu zájmů, které by pozici Andreje Babiše oslabily. Spolu s ANO hlasovala proti navrženým stranám i SPD.

Poměrně nečekaně se ale k návrhům staví i některé části vládní koalice. Již v březnu 2023 se na jednání výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj přiklonili poslanci ODS, STAN a KDU-ČSL na stranu hnutí ANO a podpořili návrh bývalé ministryně Kláry Dostálové (ANO), který by snahu o nápravu opět zmařil. Tehdejší snaha Pirátské strany o opravu zákona o střetu zájmů nakonec byla upozaděna.

Nynější pokus poslance Jakuba Michálka o opravu klíčového ustanovení byl opět odmítnut, tentokrát na jednání hospodářského výboru ve čtvrtek 26. září.

Proti pozměňovacímu návrhu (číslo C2), který by konečně přetrvávající mezeru v zákoně zacelil, se postavilo nejen hnutí ANO a SPD, ale i všech pět přítomných poslanců ODS v čele s předsedou výboru Ivanem Adamcem (ODS), a dále přítomní poslanci KDU-ČSL a STAN. Přítomný poslanec TOP 09 se zdržel.

Vyplývá to z hlasování o negativním stanovisku na Hospodářském výboru, jediný zástupce TOP09 se zdržel. Piráti na výboru nemají zastoupení.

Předseda výboru Ivan Adamec (ODS) v rozpravě řekl: „Zákon je proti jediné osobě, to by se nemělo dít.“ /2 pic.twitter.com/lFjKDYFiZ2

— Věnek Bonuš (@venekbonus) September 26, 2024

„Jedná se o tristní přístup významné části poslanců vládní koalice, která jde systematicky proti tolik potřebné novelizaci. U veřejných zakázek nadále hrozí, že je budou moci získávat členové vlády, kteří mají i své soukromé byznysové zájmy. Hovoříme o miliardách korun z veřejných rozpočtů, vše na účet daňových poplatníků. Vláda Petra Fiala v tomto neplní své závazky a podceňuje kritické oblasti střetu zájmů na té nejvyšší úrovni,“ kritizuje negativní přístup k novele ze strany poslanců David Kotora, výkonný ředitel TI.

Nedostatečné řešení střetu zájmů se tak pravidelně propisuje také do hodnocení Česka v rámci Indexu vnímání korupce (Corruption Perceptions Index - CPI). ČR se v tom aktuálním za rok 2023 opět umístila (57 bodů ze 100 možných) pod bodovým průměrem EU (64 bodů).

Skupina států proti korupci (GRECO) ve svém březnovém hodnocení tuto oblast také kritizuje. Česku stále chybí dlouhodobá a koncepční strategie na vládní úrovni, která by efektivně omezovala korupci, což potvrzuje i červencová zpráva Evropské komise o stavu právního státu v České republice.

Ve hře jsou i zakázky malého rozsahu

Sněmovní hospodářský výbor ve čtvrtek 26. září projednával také pozměňovací návrhy, které se týkají veřejných zakázek malého rozsahu, tedy zakázek do 2 milionů korun (u staveb do 6 milionů korun), které není třeba soutěžit dle zákona.

To znamená, že prevence korupce u těchto zakázek závisí na samotném zadavateli a nad většinou z nich nevykonává Úřad pro ochranu hospodářské soutěže dohled. Přestože se většina zadavatelů snaží korupčním rizikům u veřejných zakázek malého rozsahu předcházet, stále se setkáváme s případy, kdy dojde jak k ojedinělým excesům, ale i zneužívání celého systému s omezenou kontrolou.

V posledních letech se uvažuje o zvýšení limitů pro veřejné zakázky malého rozsahu na 3 a 9 milionů korun. Tento návrh členové hospodářského výboru Sněmovny podpořili. Vedle toho ale jednoznačně odmítli, aby byla posílena transparentnost těchto veřejných zakázek, což je z pohledu protikorupčních organizací nutnou podmínkou, aby zvýšení limitů dávalo smysl.

„Pokud zákonodárci prosadí pouhé zvýšení limitů, aniž by se jakkoliv posílila transparentnost zadávání zakázek malého rozsahu, bude to změna, která bude pouze zvyšovat korupční rizika. Navrhované úpravy pravidel mají sice některé postupy zjednodušit, ale poslance zjevně zajímá jenom zvýšení limitů, v jejichž rámci neexistuje účinný dohled,“ říká Jan Dupák.

Novelu zákona v Poslanecké sněmovně čeká po jednání hospodářského výboru ještě třetí čtení a uvidíme, zda dojde k finálnímu vyřešení střetu zájmů u veřejných zakázek, nebo se poslanci rozhodnout riskovat možné zneužívání veřejných rozpočtů.

V TI budeme nadále tento legislativní souboj aktivně sledovat a přineseme další informace.

<https://www.transparency.cz/cast-vladnich-poslancu-aktivne-hlasuje-proti-tomu-aby-se-resil-stret-zajmu-ve-verejnych-zakazkach>